

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ

ШАКІНА Наталія Анатоліївна

УДК 338.242:008 (477)

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИМ РОЗВИТКОМ
УКРАЇНИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України (м. Покровськ).

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Ляшок Ярослав Олександрович,
ДВНЗ «Донецький національний технічний
університет» МОН України (м. Покровськ), ректор

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Смерічевська Світлана Василівна**, Національний авіаційний університет МОН України (м. Київ), професор кафедри логістики;

кандидат економічних наук **Харченко Олександра Сергіївна**, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ), старший науковий співробітник науково-дослідного сектору.

Захист дисертації відбудеться *22 грудня 2017 року о 08:30* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, бул. Машинобудівників, 39а, ауд. 6220.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна (Шкадінова), 72.

Автореферат розісланий *18 листопада 2017 року*.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

С.О. Пипко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Науково-технічний прогрес (НТП) є одним з найважливіших факторів соціально-економічного розвитку держави. Він забезпечує зміну технологічних устроїв, інноваційний розвиток економіки, підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках, інтеграцію у світовий науковий та економічний простір. Сьогодні Україна за економічними можливостями, інтелектуальним і науково-технічним потенціалом все ще належить до найбільших розвинутих європейських держав, але демонструє стійку тенденцію до зниження темпів науково-технічного розвитку (НТР) і втрату позицій на світовому ринку наукоємної продукції. Стрімке зниження частки ВВП, спрямованої на фінансування розвитку науки в загальному обсязі ВВП, яке спостерігалось, починаючи з 1991 року, унеможливило становлення держави на інноваційний шлях розвитку і свідчить про суттєві недоліки і систематичні помилки у стратегічному управлінні НТР країни.

Загострення глобальної конкуренції та інноваційний за характером розвиток світового економічного господарства вимагають від держави вирішення низки проблем щодо формування стратегічно важливих галузей національної економіки і удосконалення стратегічного управління НТР як основи технологічного оновлення й інноваційного перетворення економіки країни, створення і нарощування конкурентних переваг в національному і глобальному масштабах.

Дослідженням проблематики стратегічного управління науково-технічним та інноваційним розвитком займалися такі вчені, як: І. Ансофф, О. Бойко, Й. Вілсон [*I. Wilson*], Ю. Драчук, О. Кендюхов, М. Корж, В. Кузьмин, О. Марченко, І. Неделін, Т. О'Шеннесі [*T. O'Shannasy*], Г. Пальчевич, О. Поважний, С. Попов, О. Середа, С. Смерічевська, О. Харченко, К. Хофер [*C. Hofer*], Д. Шендел [*D. Schendel*], І. Шкрабак, Л. Шульгіна, Й. Шумпетер [*J. Schumpeter*] та ін.

Віддаючи належне внеску науковців у теорію та практику стратегічного управління науково-технічним розвитком країни, слід відзначити, що подальшого теоретичного і науково-методичного обґрунтування потребують питання, пов'язані з виявленням факторів НТР, визначенням його впливу на динаміку макроекономічних показників країни, удосконаленням механізмів реалізації стратегічного управління НТР за умов глобальної конкуренції, його законодавчим забезпеченням. Наведене обумовлює актуальність і вибір теми дисертації, визначення її мети, завдань, об'єкту, предмету, зміст дослідження і структури роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» Міністерства освіти і науки України за темою: «Стратегія забезпечення конкурентоспроможності: макро- та мікроекономічні аспекти» (номер державної реєстрації 0110U005823, 2010-2012 рр.), а також комплексної наукової теми наукового журналу «Економіка і фінанси» (м. Дніпропетровськ) «Розробка концепції забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U007516, 2013-

2016 рр.), у межах яких автором проведено аналіз конкурентоспроможності України на макро- та мікроекономічному рівні, сформована єдина державна концепція економічного розвитку на основі НТП як базису зміцнення економічної безпеки України, оцінено стан правової бази забезпечення науково-технічного розвитку країни, виявлені недоліки і проблеми поточного стану стратегічного управління науково-технічним розвитком України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є поглиблення теоретичних положень, вдосконалення методичних підходів і організаційних засад стратегічного управління науково-технічним розвитком країни за умов глобальної конкуренції. Для досягнення поставленої мети були поставлені такі *завдання* теоретичного і прикладного характеру:

узагальнити наукові підходи до розуміння сутності стратегічного управління науково-технічним розвитком;

розвинути теоретико-методичні засади стратегічного управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції;

виявити тенденції та удосконалити методичні засади прогнозування науково-технічного розвитку;

визначити напрями удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком країни;

обґрунтувати комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління науково-технічним розвитком;

удосконалити механізм формування стратегії науково-технічного розвитку України за умов глобальної конкуренції;

розвинути аналітичне забезпечення коригування цілей стратегічного управління науково-технічним розвитком України.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного управління науково-технічним розвитком України.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та організаційно-управлінські засади стратегічного управління науково-технічним розвитком за умов глобальної конкуренції.

Методи дослідження. Теоретичну базу дослідження складають положення теорії стратегічного управління, теорії економічного розвитку, теорії інновацій, теорії державного управління, концепції глобальної економіки, теоретико-методологічні доробки сучасних економічних і управлінських наукових шкіл і окремих науковців.

В процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових, конкретно-наукових і спеціальних методів пізнання, зокрема: *абстрактно-логічний метод, конкретизація* (при вивченні теоретичних підходів до визначення поняття «науково-технічний розвиток країни» і виявленні іманентних йому рис); *монографічний, структурування, ієрархічне упорядкування* (при дослідженні проявів глобальної конкуренції і побудові функціональної моделі стратегічного управління НТР); *статистичний аналіз, графічний метод, порівняння, моделювання* (в процесі виявлення закономірностей та удосконалення методичних засад прогнозування НТР

України); *комплексний підхід, структурно-функціональний метод, систематизація* (при визначенні напрямів удосконалення стратегічного управління НТР і обґрунтуванні комплексу його інституційного забезпечення); *системний підхід, структурний синтез* (при удосконаленні механізму формування Стратегії НТР за умов глобальної конкуренції), *логічне узагальнення* (для формування висновків).

Інформаційну базу дослідження складала нормативно-правові акти з питань державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком України, дані Державної служби статистики України, дані міжнародних рейтингових агенцій, зарубіжна і вітчизняна аналітична інформація щодо НТР України, монографічна та періодична література за темою дисертації, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад і удосконаленні організаційно-методичних підходів до стратегічного управління науково-технічним розвитком України в умовах загострення глобальної конкуренції. Результати та ключові положення дисертації, які характеризують її наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

обґрунтовано і змістовно розкрито за структурними елементами цілісний комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР України, який включає траєкторну концепцію стратегічного управління НТР і дорожню карту її реалізації, стратегію НТР України, яка передбачає виконання трьох етапів і набір державних цільових програм, що забезпечують її здійснення з метою досягнення системності і цілісності стратегічного управління НТР України;

удосконалено:

методичні засади прогнозування науково-технічного розвитку України за рахунок обґрунтування системи його показників, побудови кореляційно-регресійної моделі їх впливу на ВВП країни і розрахунку коефіцієнтів еластичності ВВП за параметрами науково-технічного розвитку, що дозволить підвищити обґрунтованість стратегічних управлінських рішень;

комплекс напрямів удосконалення стратегічного управління НТР України, який, на відміну від існуючих, співвіднесений з функціональною моделлю стратегічного управління науково-технічним розвитком і налічує сім напрямів (цілепокладання, комунікаційний, функціональний, стратегічне прогнозування, стратегічне планування, організаційний, управлінський), що дозволить структурувати цілі і завдання Стратегії науково-технічного розвитку України;

механізм формування Стратегії НТР України, який, на відміну від існуючих, спрямований на забезпечення системності і цілісності Стратегії, узгодження цілей НТР на всіх рівнях управління і формування конкурентних переваг у національному і глобальному масштабах, що запропоновано досягти шляхом розширення повноважень Кабінету Міністрів України щодо визначення стратегічно важливих галузей національної економіки і впровадження організаційно-управлінських засобів залучення до формування Стратегії широкого кола зацікавлених суб'єктів;

дістали подальшого розвитку:

зміст поняття «науково-технічний розвиток країни» як поступальний, еволюційний процес якісної зміни продуктивних сил суспільного виробництва, спричинений створенням нових знань про закономірності виникнення й існування явищ, процесів у природі і суспільстві з послідовним вдосконаленням техніки, технології та організації виробництва, підвищенням його ефективності внаслідок використання цих знань, що поглиблює розуміння науково-технічного розвитку як об'єкта стратегічного управління;

завдання та принципи стратегічного управління науково-технічним розвитком, розкриття його змісту через основні функції менеджменту, що стало підґрунтям розробки функціональної моделі стратегічного управління науково-технічним розвитком, яка представляє концептуальну основу формування, реалізації та управління науково-технічним розвитком країни в цілому на основі визначення економічної категорії «стратегічне управління науково-технічним розвитком» як довгострокової структурованої діяльності органів виконавчої влади в науково-технічній сфері шляхом використання ними своїх компетенцій через реалізацію управлінських функцій з метою якісної інноваційної трансформації суспільства та його господарських зв'язків;

теоретико-методичні засади стратегічного управління науково-технічним розвитком шляхом узагальнення факторів глобальної конкуренції і побудови функціональної моделі стратегічного управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції з виокремленням концептуального, аналітико-прогностичного й організаційно-управлінського рівнів, що дозволяє диференціювати напрями удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком за рівнями моделі;

аналітичне забезпечення корегування цілей стратегічного управління НТР України, яке, на відміну від існуючого, базується на побудові прогнозів рівня ВВП по завершенні I етапу Стратегії НТР за допомогою кореляційно-регресійної моделі залежності і коефіцієнтів еластичності ВВП країни від показників її НТР в рамках базового, песимістичного й оптимістичного сценаріїв, що дозволить підвищити результативність стратегічного управління НТР України.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертації доведені до рівня практичних пропозицій і знайшли застосування в діяльності Українського національного комітету міжнародної торгової палати в процесі реалізації програми «Партнерство Країн» в рамках стратегічного пріоритету програми «Сприяння підвищенню конкурентоспроможності національних підприємств» (довідка від 13.11.2015 р. № 916) і Покровської міської ради у контексті реалізації «Програми науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року» (довідка від 10.10.2016 р. № 2016/8п).

Результати дисертації використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» МОН України при викладанні дисциплін «Стратегічне управління», «Інноваційний маркетинг» і «Маркетингові стратегії» (довідка від 01.09.2016 р. № 18/04).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням, в якому автором здійснено особистий внесок у поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних підходів і організаційних положень щодо стратегічного управління НТР за умов глобальної конкуренції. Висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, одержано автором особисто та викладено в опублікованих роботах. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї, які отримані в результаті власних досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Економіка сталого розвитку: теоретичні підходи та практичні рекомендації» (м. Київ, 2015 р.), «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем» (м. Івано-Франківськ, 2015 р.), «Проблеми економіки та управління національним господарством» (м. Одеса-Ялта, 2013 р.), «Сучасний розвиток бізнесу в умовах всесвітньої інтеграції» (м. Донецьк-Єгипет, Шарм-Ель-Шейх, 2012 р.), «Теорія та практика управління економічним розвитком» (м. Донецьк, 2012 р.), «Соціально-економічні та правові аспекти посткризового розвитку» (м. Донецьк, 2012 р.), «Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава» (м. Полтава, 2011 р.) і на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми трансформаційної економіки» (м. Кривий Ріг, 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 19 наукових працях, з яких дві колективні монографії, дев'ять статей у наукових фахових виданнях, дві – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; вісім публікацій у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 41,85 ум.-друк. арк., з яких особисто автору належить 6,2 ум.-друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (235 найменувань на 27 сторінках), п'яти додатків (на 18 сторінках), містить 25 таблиць і 21 рисунок. Загальний обсяг роботи становить 230 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-методичне підґрунтя стратегічного управління науково-технічним розвитком України**» розкрито зміст поняття і фактори впливу на науково-технічний розвиток країни; визначено тенденції розвитку глобальної конкуренції як фактору прискорення НТР і розвинуто теоретико-методичні засади стратегічного управління НТР України за умов глобальної конкуренції.

Вивчення й узагальнення сучасних наукових поглядів на зміст категорії «розвиток» дозволили уточнити поняття науково-технічного розвитку країни, який запропоновано розуміти як поступальний, еволюційний процес якісної зміни продуктивних сил суспільного виробництва, спричинений створенням нових знань про закономірності виникнення й існування явищ, процесів у природі і суспільстві

з послідовним вдосконаленням техніки, технології та організації виробництва, підвищенням його ефективності внаслідок використання цих знань.

НТР нерівномірно розгортається у часі: тривалі періоди накопичення нових знань і створення способів їх використання змінюються відносно короткими періодами докорінної трансформації технічних, технологічних, організаційних основ матеріального і духовного виробництва (науково-технічна революція), що не заперечує еволюційному характеру НТР на протигагу концепції катастрофізму його природи.

Еволюційний і поступальний характер, хвилеподібний перебіг НТР обумовлюють прояв іманентних йому рис: незворотність у часі, отже НТР завжди виступає у формі науково-технічного прогресу (НТП), розгортання якого характеризується не зміною напряму розвитку, а динамікою його темпів; неможливість дискретного переходу країни на більш високий рівень НТР, оминаючи окремі еволюційні етапи, які проявляються у вигляді технологічних устроїв економіки.

Темпи НТР обумовлюються впливом на нього основних зовнішніх і внутрішніх факторів (рис. 1).

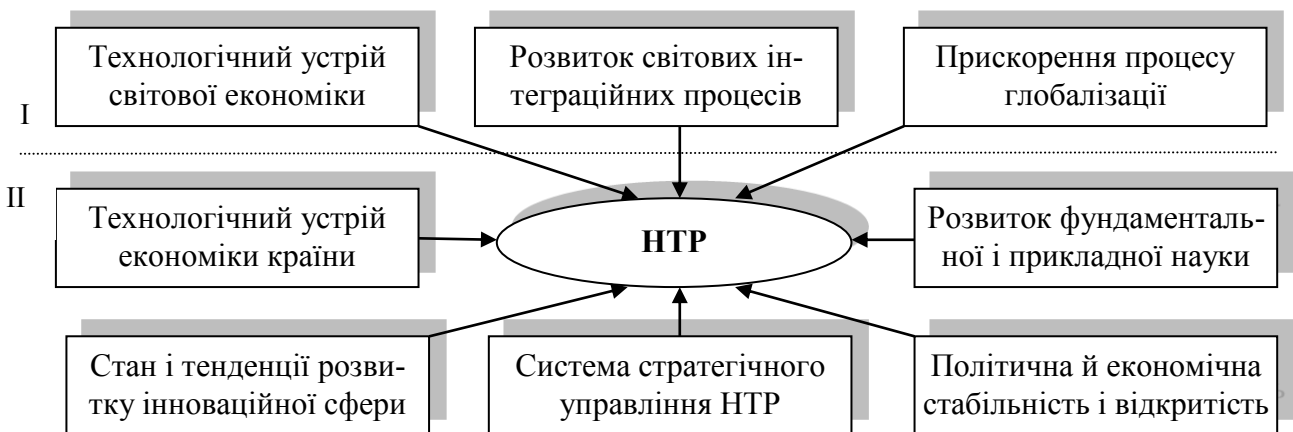

Рис. 1. Зовнішні (I) і внутрішні (II) фактори НТР країни

Однією з форм впливу зовнішніх факторів на НТР є зростання глобальної конкуренції, яка виступає основним його каталізатором. Теоретичний аналіз наукових поглядів на сутність і прояви глобальної конкуренції дозволяє виокремити і узагальнити низку тенденцій її розвитку, які створюють принципово нові умови для НТР України, зокрема: лібералізація світогосподарського життя; транснаціоналізація і монополізація світового господарства; розвиток стратегічно важливих галузей економіки і загострення конкуренції в них; становлення нових широко-масштабних ринків наукоємної продукції; поглиблення нерівномірності розвитку та посилення диспропорцій світової економіки; закріплення домінуючих позицій розвинутих країн на глобальних ринках товарів, послуг; розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва і прискорення переміщення технологій; значна залежність глобальної конкурентоспроможності суб'єкта від його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку; розширення масштабу бізнесу; значна диференціація вартості факторів виробництва між країнами; суттєві відмінності у

податкових, господарських, інноваційних, зовнішньоекономічних законодавчих базах різних країн світу; стрімке зростання частки науково-технічних розробок і послуг, унікальних високотехнологічних продуктів в структурі пропозиції на глобальних ринках.

У процесі аналізу наукової категорії «державне управління» та дослідження еволюції змісту стратегічного управління запропоновано поняття стратегічного управління науково-технічним розвитком як довгострокової структурованої діяльності органів виконавчої влади в науково-технічній сфері шляхом використання ними своїх компетенцій через реалізацію управлінських функцій з метою якісної інноваційної трансформації суспільства та його господарських зв'язків. Обґрунтовано, що ключовим інструментом стратегічного управління науково-технічним розвитком має стати відповідна стратегія розвитку як економічна довгострокова політика уряду, сформована на основі конструктивного раціонального плану та спрямована на досягнення визначеної мети. Визначено, що ефективна державна політика в науково-технічній сфері має спиратися на відповідний механізм стратегічного управління, який виступатиме складовою державно-управлінської системи і являтиме собою функціонально узгоджену сукупність методів й інструментів держави, введення в дію яких базуватиметься на основоположних управлінських принципах та буде спрямоване на забезпечення поставлених стратегічних цілей та завдань.

На основі узагальнення теоретико-методологічних засад класичних і сучасних концепцій і шкіл менеджменту обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до стратегічного управління НТР країни, який інтегрує положення процесного, системного і ситуаційного підходів і концептуалізований в роботі як цілеспрямована і циклічна послідовність реалізації управлінських функцій по відношенню до системного об'єкта, який існує у зовнішньому середовищі і взаємодіє з ним, адаптуючи власний управлінський процес до змін у часі якісних і кількісних характеристик зовнішнього середовища. На основі запропонованого підходу і розкриття змісту стратегічного управління через його функції побудовано й обґрунтовано функціональну модель стратегічного управління НТР за умов глобальної конкуренції (рис. 2).

Представлена модель закладає концептуальну основу трансформації стратегічного управління НТР України під тиском глобальної конкуренції.

У другому розділі «**Стан і напрями удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком України**» проаналізовано показники стану науково-технічного розвитку України, виявлено і досліджено його закономірності, обґрунтовано напрями удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком країни.

Результати аналізу внутрішніх факторів НТР і фактичного технологічного рівня України свідчать, що в національній економіці зберігається багатоукладність (табл. 1), пропорції якої, починаючи з 2000 р., залишаються фактично незмінними. Найбільш загрозливими є тенденції відтворення виробництв III і IV технологічних устроїв.

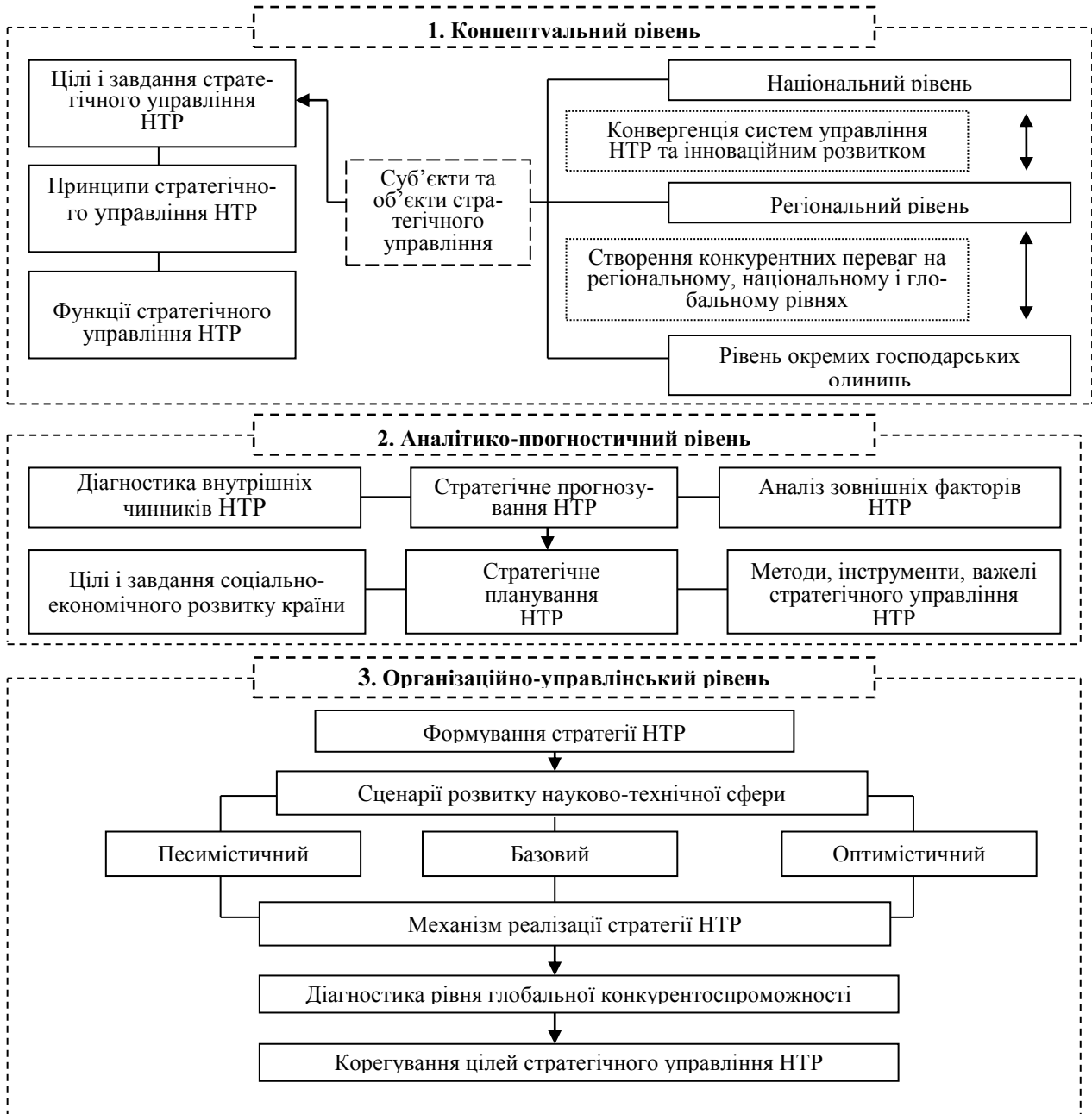

Рис. 2. Функціональна модель стратегічного управління НТР за умов глобальної конкуренції

Таблиця 1

Структура національної економіки України за технологічними устроями, %

Показники	Технологічні устрої							
	III		IV		V		VI	
	2000/05	2010/15	2000/05	2010/15	2000/05	2010/15	2000/05	2010/15
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробництво продукції	52,8	57,9	42,4	38,0	4,7	4,0	0,04	0,1
Фінансування НДР	6,9	6,0	69,5	69,7	23,5	23,0	0,1	0,3
Інноваційні витрати	29,6	30,0	61,2	60,0	8,6	8,6	0,6	0,4
Інвестиційні кошти	74,7	75,0	20,4	20,0	4,5	4,5	0,4	0,5
Витрати на технічне переозброєння і модернізацію	84,0	83,0	12,0	10,0	3,5	6,1	0,5	0,9

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Домінуючі галузі	залізничний транспорт, чорна металургія, електроенергетика, неорганічна хімія, споживання вугілля, універсальне машинобудування		органічна хімія, полімерні матеріали, кольорова металургія, нафтопереробка, автотомобілебудування, точне машинобудування, приладобудування, ВПК, електронна промисловість, автоперевезення, нафтоспоживання		нові матеріали, складна обчислювальна техніка, сучасні види озброєнь, програмне забезпечення, авіаційна промисловість, телекомунікації, роботобудування, біотехнології		клітинна біологія; аерокосмічна промисловість; нанотехнології; оптоелектроніка; штучний інтелект; фотоніка; мікросистемна механіка; молекулярна електроніка; системи управління персоналом	

Результати аналізу показників науково-технічного розвитку, а також стану й тенденцій розвитку інноваційної сфери України свідчать про стійке зменшення індексу кількості студентів ВНЗ і учнів професійно-технічних закладів на 10 тис. населення. Структура спеціальностей вищої освіти, а також перепідготовки і підвищення кваліфікації недостатньо орієнтована на забезпечення НТР. Зменшується кількість організацій, які ліцензовані за III та IV освітнім рівнем (аспірантура) і мають докторантуру, а також загальна кількість прийнятих і підготовлених аспірантів і докторантів. Негативні тенденції спостерігаються також у фінансуванні наукових та науково-технічних робіт (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у відсотках до номінального ВВП України

Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Загальні обсяги фінансування	0,92	0,85	0,85	0,85	0,83	0,73	0,75	0,77	0,66	0,62
Обсяги фінансування за рахунок держбюджету	0,31	0,39	0,41	0,37	0,34	0,29	0,33	0,33	0,26	0,21

Найбільш показовими характеристиками стану інноваційної сфери є: структура інноваційних витрат промислових підприємств України, в якій значно переважають витрати на придбання машин і обладнання як прогресивних (на новій технологічній основі, необхідних для впровадження нових і вдосконалених технологічних процесів), так і таких, що не вдосконалюють виробничі потужності, але необхідні для випуску нової продукції; спрямованість на технологічний розвиток промислових підприємств, темпи якого демонструють негативну динаміку протягом останніх років (падіння за 2012-2015 рр. на 37%); переважання у структурі інноваційної продукції і нових технологічних процесів таких розробок, які є новими для України і не мають принципової новизни для глобального ринку; домінування ендогенних факторів НТР (виключне переважання фундаментальних і прикладних знань, науково-технічних розробок, інноваційних продуктів, створених всередині країни) і подальше зменшення впливу екзогенних – запозичення прикладних розробок, технічних, технологічних і організаційних рішень, створених за межами країни.

Усе викладене свідчить про поступове віддалення України від країн-лідерів науково-технічного та інноваційного розвитку і приєднання до країн «науково-інноваційної периферії», що за умов загострення глобальної конкуренції створює

загрозу зниження рівня конкурентоспроможності в національному й глобальному масштабах, чому сприяє суспільно-політична і економічна нестабільність України. Втрата ринків збуту, руйнація усталених господарських і науково-технічних зв'язків, негативні зміни у структурі й обсягах експорту й імпорту продукції (у тому числі – наукоємної), несприятливий інвестиційний клімат в країні, енергетична залежність, фінансово-бюджетна криза можуть бути визначені як основні прояви впливу суспільно-політичної й економічної нестабільності України на її НТР. На основі результатів проведеного аналізу і вивчення сучасних методичних підходів до дослідження і прогнозування параметрів науково-технічного розвитку країни обґрунтовано структуру показників НТР і побудовано трендові моделі їх динаміки (табл. 3).

Таблиця 3

Трендові моделі динаміки показників НТР України

Параметри науково-технічного розвитку України	Трендові рівняння
Обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.	$Y_x = 4468,5 * X^{0,4232}$; $R^2 = 0,989$
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.	$Y_x = 6417,5 * X^{0,2253}$; $R^2 = 0,9885$
Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	$Y_x = 1,1147 * X^{-0,1576}$; $R^2 = 0,9961$
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	$Y_x = 868,41 * X^{0,1946}$; $R^2 = 0,9937$
Кількість впроваджених нових технологічних процесів у виробницт-во, од.	$Y_x = 1434,4 * X^{0,1348}$; $R^2 = 0,9954$
Чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт, тис. осіб	$Y_x = 146,06 * X^{-0,1594}$; $R^2 = 0,9943$

Побудована модель множинної регресії, яка описує вплив параметрів НТР на рівень ВВП України:

$$Y = 2207557,39 + 78,61X_1 + 5,01X_2 - 637624,69X_3 + 293,38X_4 + 44,31X_5 - 10053,28X_6, \quad (1)$$

де Y – обсяги ВВП, млн., грн.; X_1 – обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.; X_2 – витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.; X_3 – питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %; X_4 – кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.; X_5 – кількість впроваджених нових технологічних процесів у виробництво, од.; X_6 – чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт, тис. осіб; коефіцієнт детермінації моделі $R^2 = 0,998$.

Для визначення ступеня реакції рівня ВВП на зміну окремих параметрів НТР розраховані відповідні коефіцієнти еластичності ($E_{ВВП}$) представлені у табл. 4.

Таблиця 4

Коефіцієнти еластичності ВВП за окремими параметрами НТР України

Факторна ознака	$E_{ВВП}$
Обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.	0,67
Витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, млн. грн.	0,05
Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, %	-0,54
Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, од.	0,33
Кількість впроваджених нових технологічних процесів у виробництво, од.	0,08
Чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт, тис. осіб	-1,12

Аналіз стану стратегічного управління НТР України показав, що до основних його недоліків слід віднести: фрагментарність і несистемність заходів подо-

лання технологічної багатокладності економіки; невідповідність цілей НТР України світовим тенденціям науково-технічного розвитку; недостатність обсягів і рівня ефективності бюджетного фінансування наукових і науково-технічних робіт; неузгодженість цілей і завдань стратегічного управління НТР на рівні держави і регіону; невідповідність стратегічних цілей НТР регіонів їх бюджетним можливостям; підтримуючий, а не стимулюючий характер державного фінансування науково-інноваційної сфери; відсутність податкових стимулів науково-технічної й інноваційної діяльності; неефективність державної політики у сфері НТР, яка за змістом відповідає моделі «наздоганяючої модернізації». На підставі викладеного і з урахуванням зарубіжного досвіду державного управління НТР обґрунтовано комплекс напрямів удосконалення стратегічного управління НТР України, які доцільно співвіднести з рівнями його функціональної моделі (табл. 5).

Таблиця 5

Напрями удосконалення стратегічного управління НТР України

Рівень моделі	Напрямок удосконалення	Зміст напрямку
Концептуальний	Цілепокладання	Визначення кількох потенційних стратегічно важливих галузей економіки, в яких Україна має чи може створити конкурентні переваги; оновлення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку; оновлення цілей і принципів науково-технічної, промислової, структурної, інноваційної політики держави; відмова від політики «наздоганяючої модернізації».
	Комунікаційний	Підвищення ефективності взаємодії державних, регіональних органів управління, органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення НТР; стимулювання утворення тимчасових управлінських структур у сфері НТР; сприяння розвитку міжнародної співпраці у науковій та інноваційній сферах; стимулювання зміцнення зв'язків в системі «наука-освіта-виробництво».
	Функціональний	Чіткий розподіл повноважень між рівнями управління НТР, усунення дублювання функцій; децентралізація і делегування повноважень у сфері управління НТР; посилення координуючої, стимулюючої, контрольної функцій державного управління в сфері НТР.
Аналітико-прогностичний	Стратегічне прогнозування	Створення методичного забезпечення діагностики стану й аналізу тенденцій НТР в Україні і світі; узгодження стратегічних прогностичних документів у сфері соціально-економічного, науково-технічного, промислового, інноваційного розвитку України; узгодження макро- і мезоекономічних прогнозів на основі НТР з бюджетно-фінансовими прогнозами країни і регіонів.
	Стратегічне планування	Підпорядкування цілей НТР цільовим орієнтирам соціально-економічного розвитку; забезпечення системності планово-програмних документів у сфері НТР; розвиток методів та інструментів реалізації стратегічного управління НТР (податкова, бюджетна, зовнішньоекономічна, освітня політика).
Організаційно-управлінський	Організаційний	Підвищення ефективності механізмів формування і реалізації стратегії НТР України, результативності програмно-цільового методу стратегічного управління НТР; розвиток державно-приватного партнерства в сфері НТР.
	Управлінський	Удосконалення порядків і процедур міжвідомчої взаємодії, розвиток управлінських технологій, засобів мотивації в процесі формування і реалізації стратегії НТР України; нормотворчість, адміністрування.

У третьому розділі «Удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції» обґрунтовано комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР України, удосконалено механізм формування Стратегії НТР і розвинуто аналітичне забезпечення коригування цілей стратегічного управління НТР України.

В межах функціональної моделі стратегічного управління НТР України і визначених напрямів його удосконалення обґрунтовано необхідність створення і запропоновано цілісний комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР, визначено його склад з точки зору нормативно-правових актів (рис. 3) і розкрито зміст його структурних елементів.

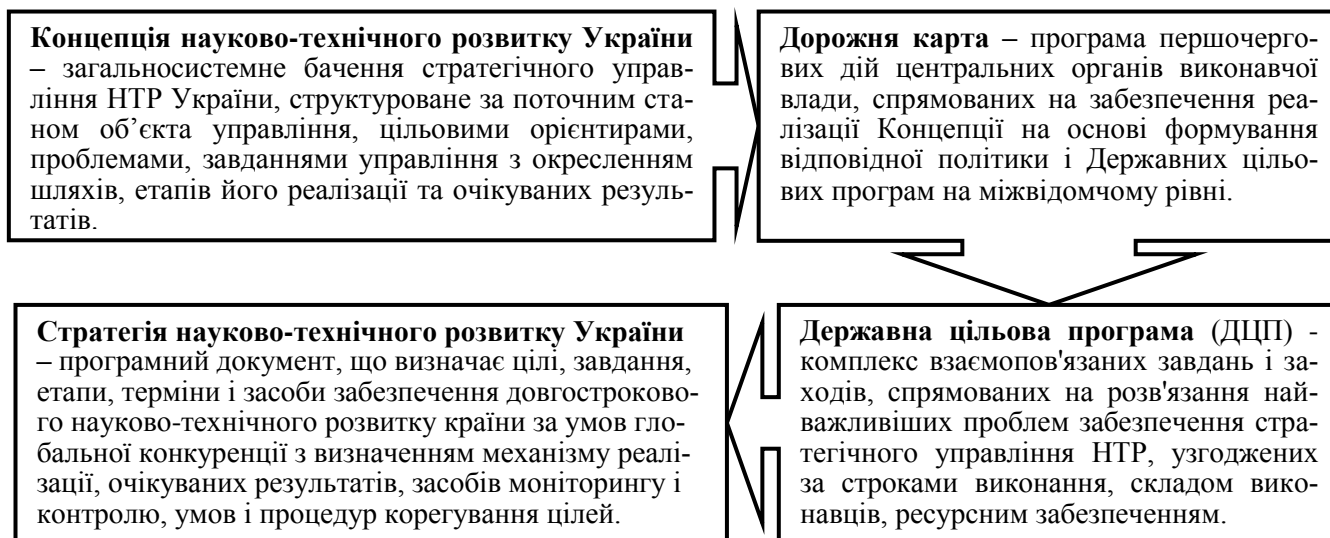

Рис. 3. Комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР України

Обґрунтовано доцільність траєкторного характеру Концепції науково-технічного розвитку України, зміст якої відповідає концептуальному рівню функціональної схеми стратегічного управління НТР України з урахуванням напрямів його вдосконалення (цілепокладання, комунікаційний, функціональний). Дорожня карта у сукупності з набором ДЦП забезпечують реалізацію аналітико-прогностичного рівня з урахуванням таких напрямів удосконалення стратегічного управління НТР, як стратегічне прогнозування і стратегічне планування. Організаційно-управлінський рівень функціональної моделі з дотриманням відповідних напрямів удосконалення стратегічного управління НТР забезпечується формуванням і реалізацією Стратегії науково-технічного розвитку України.

На основі проведених досліджень виявлені ключові положення державної Стратегії науково-технічного розвитку, акцентовано увагу на скороченні переліку пріоритетів державного науково-технічного розвитку з метою економії фінансів та концентрації їх на виконанні основних завдань науково-технічної політики, що системно та довгостроково вплинуть на підвищення рівня інноваційності економіки країни в цілому.

Враховуючи поточний стан і тенденції НТР в Україні, а також складність завдань щодо вдосконалення стратегічного управління ним, визначено термін дії Стра-

тегії науково-технічного розвитку України на період до 2030 року з виділенням трьох етапів: I етап: «Створення базових правових, інституціональних, організаційних умов подолання технологічної багатокладності національної економіки» (2017-2020 рр.); II етап: «Забезпечення розширеного відтворення науково-технічного потенціалу України» (2021-2025 рр.); III етап: «Перехід до стійкого науково-технічного розвитку країни в умовах глобалізаційних викликів» (2026-2030 рр.).

З метою забезпечення системного вирішення проблем у науково-технічній сфері вдосконалено механізм формування Стратегії НТР України (рис. 4), який передбачає розширення повноважень Кабінету Міністрів України щодо визначення стратегічно важливих галузей конкурентоспроможності країни і забезпечення їх розвитку на основі Державних цільових програм.

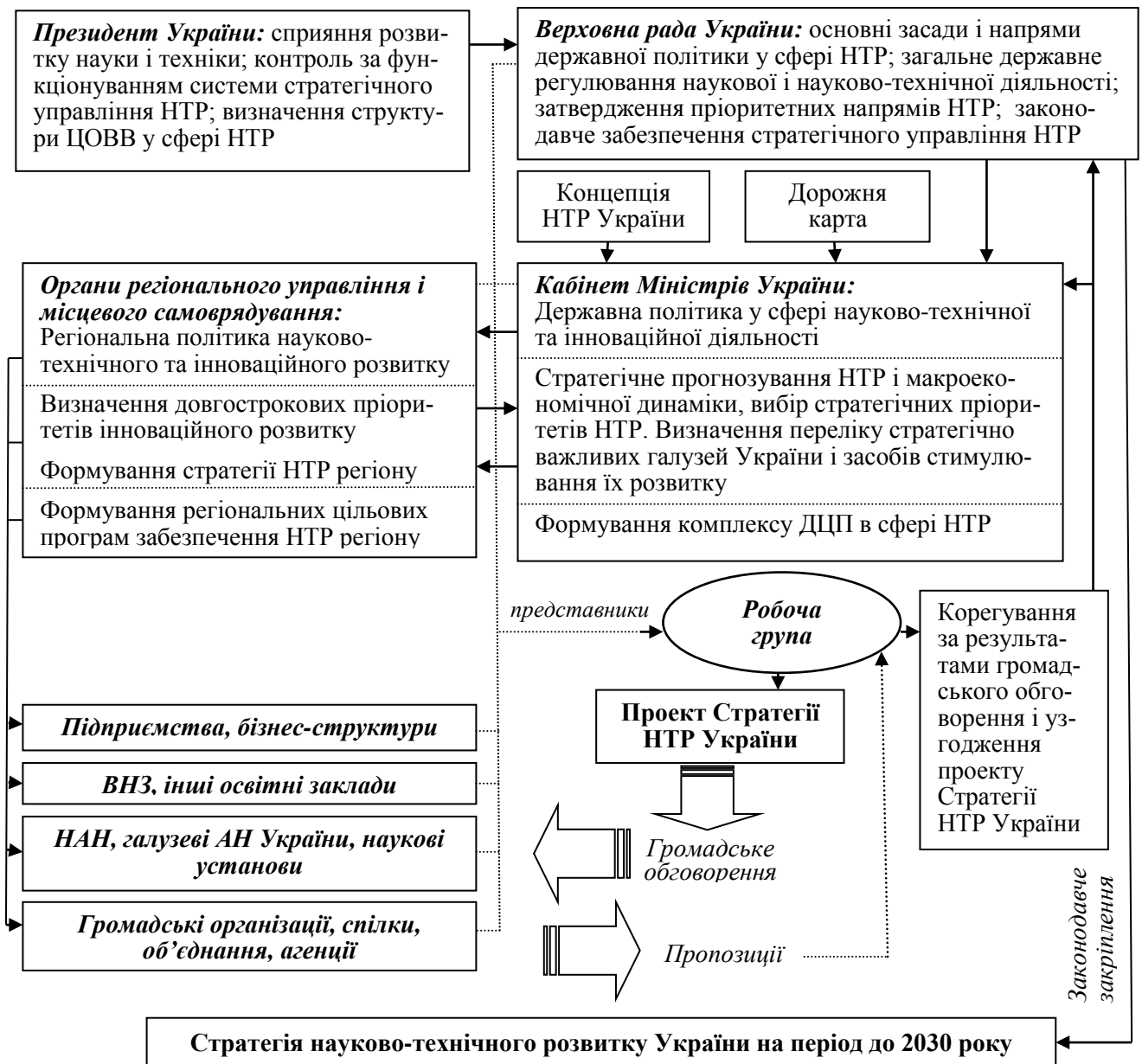

Рис. 4. Укрупнена схема механізму формування Стратегії НТР України

Особливістю даного механізму є спрямованість на забезпечення системності і цілісності Стратегії НТР за рахунок впровадження організаційно-управлінських

засобів залучення до формування Стратегії НТР широкого кола зацікавлених суб'єктів, узгодження цілей НТР на рівні держави, регіону, галузі і підприємства, а також спрямованість на формування конкурентних переваг у національному і глобальному масштабах.

З метою розвитку аналітичного забезпечення і відповідно до теоретико-методичних засад стратегічного управління НТР на основі запропонованих методичних засад прогнозування динаміки показників НТР і їх впливу на ВВП країни в роботі розраховані рівні ВВП на кінець 2020 року в рамках трьох основних сценаріїв (табл. 6).

Таблиця 6

Параметри НТР відповідно до основних сценаріїв

Базовий	Песимістичний	Оптимістичний
Подолання суспільно-політичної нестабільності, збереження поточних тенденцій НТР, структури і стану стратегічного управління НТР	Збереження суспільно-політичної нестабільності, поглиблення бюджетно-фінансової кризи, падіння рівня показників НТР на 1% від поточного, збереження структури і стану стратегічного управління НТР	Подолання суспільно-політичної нестабільності, реалізація I етапу Стратегії НТР, зростання бюджетного фінансування науково-технічної сфери на 1% від поточного і рівня показників НТР на 1,24 %.
ВВП= 2582886 млн. грн.	ВВП=2414998,4 млн. грн., падіння на 167887,6 млн. грн.	ВВП=2776602,5 млн. грн., зростання на 193716,5 млн. грн.

Встановлено, що цілі стратегічного управління НТР України мають піддаватися корегуванню по закінченні I етапу Стратегії за умови зменшення фактичного рівня ВВП відносно прогнозованого на 3% незалежно від досягнутих значень показників НТР.

ВИСНОВКИ

Результатом виконаного дослідження є сукупність теоретичних, методичних і організаційних положень, практичних рекомендацій, що визначають концептуальні основи та шляхи вирішення актуального науково-практичного завдання – удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції. Зміст основних висновків і рекомендацій розкривається в таких положеннях:

1. За результатами узагальнення наукових підходів до визначення змісту поняття «розвиток» уточнено поняття «науково-технічний розвиток країни» як поступальний, еволюційний процес якісної зміни продуктивних сил суспільного виробництва, спричинений створенням нових знань про закономірності виникнення й існування явищ, процесів у природі і суспільстві з послідовним вдосконаленням техніки, технології та організації виробництва, підвищенням його ефективності внаслідок використання цих знань. Виявлено іманентні риси НТР (нерівномірність і незворотність у часі, етапність у вигляді зміни технологічних устроїв, неможливість дискретного переходу на новий етап). Визначено комплекс основних зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на НТР.

2. Запропоновано поняття «стратегічне управління науково-технічним розвитком» як довгострокова структурована діяльність органів виконавчої влади в науково-технічній сфері шляхом використання ними своїх компетенцій через реалізацію управлінських функцій з метою якісної інноваційної трансформації суспільства та його господарських зв'язків, що дозволило визначити завдання та принципи стратегічного управління науково-технічним розвитком, а також розкрити його зміст через основні функції менеджменту, що стало підґрунтям розробки функціональної моделі стратегічного управління науково-технічним розвитком, яка представляє концептуальну основу формування, реалізації та управління науково-технічним розвитком країни в цілому.

3. На основі систематизації і узагальнення проявів глобальної конкуренції у світовій економіці розвинуто теоретико-методичні засади стратегічного управління НТР за рахунок концептуалізації і застосування комплексного підходу, який інтегрує положення процесного, системного і ситуаційного підходів, та обґрунтовано функціональну модель стратегічного управління НТР, яка представлена трьома рівнями (концептуальний, аналітико-прогностичний, організаційно-управлінський) і, на відміну від існуючих, спрямована на підвищення глобальної конкурентоспроможності національної економіки.

4. За результатами аналізу показників стану НТР України виявлено його закономірності: консервація технологічної багатокладності, зниження кадрового потенціалу, недостатність бюджетного фінансування розробок наукової сфери, домінування ендогенних факторів НТР, політика «наздоганяючої модернізації», віддалення України від країн-лідерів НТР і приєднання до країн науково-інноваційної периферії. Удосконалено методичні засади прогнозування НТР України, зокрема: обґрунтовано систему показників НТР і побудовано трендові моделі їх динаміки, представлено кореляційно-регресійну модель впливу показників НТР на ВВП України, визначено ступінь реакції рівня ВВП на зміну параметрів НТР на основі розрахованих коефіцієнтів еластичності $E_{ВВП}$ за окремими параметрами.

5. За результатами аналізу стану стратегічного управління НТР України виявлено й узагальнено основні його недоліки, на основі яких із урахуванням вивчення зарубіжного досвіду державного управління науково-технічною сферою обґрунтовано комплекс напрямів удосконалення стратегічного управління НТР України. Визначені напрями сформовані і згруповані відповідно до рівнів функціональної моделі стратегічного управління НТР (концептуальний рівень – цілепокладання, комунікаційний, функціональний напрями; аналітико-прогностичний рівень – напрями стратегічного прогнозування, стратегічного планування; організаційно-управлінський рівень – відповідно організаційний і управлінський напрями).

6. Запропоновано й обґрунтовано цілісний комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР України, що складається з Концепції стратегічного управління НТР України, яка має траєкторний характер, Дорожньої карти її реалізації як програми першочергових дій ЦОВВ, набору ДЦП і стратегії НТР України як основного планово-програмного документу на період до 2030 року, який передбачає реалізацію трьох етапів. Визначено зміст і терміни реалізації етапів Стра-

тегії. Елементи комплексу інституційного забезпечення відповідають функціональній схемі стратегічного управління НТР.

7. Удосконалено механізм формування Стратегії НТР України, який передбачає розширення повноважень Кабінету Міністрів України щодо визначення стратегічно важливих галузей економіки і заходів стимулювання їх розвитку на основі ДЦП. Запропонований механізм спрямований на формування конкурентних переваг у національному і глобальному масштабах на основі узгодження цілей НТР на всіх рівнях управління і забезпечує системність і цілісність Стратегії НТР за рахунок впровадження організаційно-управлінських засобів залучення до формування Стратегії широкого кола зацікавлених суб'єктів.

8. Розвиток аналітичного забезпечення корегування цілей стратегічного управління НТР України здійснено за рахунок визначення ключових характеристик базового, песимістичного й оптимістичного сценаріїв НТР і прогнозування рівня ВВП за кожним сценарієм за допомогою кореляційно-регресійної моделі залежності ВВП від показників НТР і коефіцієнтів еластичності $E_{\text{ВВП}}$. Розрахунки проведені за умови досягнення за результатами виконання I етапу Стратегії динаміки показників НТР на рівні 1% падіння для песимістичного прогнозу, і 1,24% зростання – для оптимістичного, при базовому сценарії динаміка відсутня. Корегування цілей стратегічного управління НТР запропоновано здійснювати при зменшенні фактичного рівня ВВП відносно прогнозованого на 3% незалежно від досягнутих значень показників НТР.

9. В цілому проведене дослідження дало змогу поглибити теоретичні уявлення про сутність науково-технічного розвитку країни, його чинники, основні зовнішні фактори впливу, розвинути теоретико-методичні засади стратегічного управління НТР України за умов глобальної конкуренції, виявити стан і закономірності НТР та розвинути методичні засади їх прогнозування, сформувані напрями удосконалення стратегічного управління НТР і обґрунтувати комплекс його інституційного забезпечення, удосконалити механізм формування Стратегії НТР і розвинути аналітичне забезпечення корегування цілей стратегічного управління НТР України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Шакіна Н. А. Ефективне державне управління як основа економічної безпеки: науково-технічний аспект / Н. А. Шакіна // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: колект. моногр. – Дніпропетровськ: «ФОРМ Дробязко С.І.», 2014. – Т. 1. – 466 с. (22,20 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: оцінка стану правової бази з управління НТР України; пропозиції щодо забезпечення інноваційного шляху розвитку України. (0,38 ум.-друк. арк.).*

2. Шакіна Н. А. Глобалізаційний аспект проблематики національного економічного розвитку / Н. А. Шакіна // Стратегічне управління національним економічним розвитком: колект. моногр. – Донецьк: «ДВНЗ» ДонНТУ, 2013. – Т.1. – С. 20-26 (19,65 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: виявлення чинників глобалізації та ступеня їх впливу на економіку України (0,38 ум.-друк. арк.).*

**Статті у наукових фахових виданнях, та виданнях,
що включені до міжнародних наукометричних баз даних**

3. Ляшок Я. О. Аналіз відповідності напрямів фінансування галузей науки заявленим державою національним пріоритетам науково-технічного розвитку / Я. О. Ляшок, Н. А. Шакіна // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання¹. – 2016. – № 7. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,57 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: виявлено недоліки фінансування пріоритетів інноваційного розвитку України (0,45 ум.-друк. арк.).*

4. Ляшок Я. О. Організаційно-управлінський механізм забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку України / Я. О. Ляшок, Н. А. Шакіна // Наукові праці Донецького нац. техн. ун-ту. – Покровськ: ДонНТУ, 2016. – № 1. – С. 102-108 (серія «Економічна») (0,58 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: удосконалено організаційно-управлінський механізм забезпечення НТР України на основі принципів інноваційного управління (0,45 ум.-друк. арк.).*

5. Ляшок Я. О. Напрями удосконалення державного механізму стратегічного управління науково-технічним розвитком в умовах глобальної конкуренції / Я. О. Ляшок, Н. А. Шакіна // Молодий вчений: науковий журнал². – Херсон: ТОВ Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 12 (27). – Ч 1. – С. 205-209 (0,51 ум. друк. арк.). *Особистий внесок: визначено напрями удосконалення механізму стратегічного управління НТР України (0,4 ум.-друк. арк.).*

6. Шакіна Н. А. Методичний інструментарій стратегічного управління науково-технічним розвитком: макроекономічний аспект / Н. А. Шакіна // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства: зб. наук. праць Донецького держ. ун-ту управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2014. – Т. XV. – С. 188-194. – (серія «Економіка»; вип. 282) (0,55 ум.-друк. арк.).

7. Шакіна Н. А. Аналіз інноваційної сфери України з точки зору удосконалення мотиваційного механізму науково-технічного розвитку / Н. А. Шакіна // Науковий вісник (Одеський нац. екон. ун-т. Всеукр. асоціація молодих науковців). Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – №20 (199). – Т.ІІІ. – С. 36-44 (0,86 ум.-друк. арк.).

8. Шакіна Н. А. Удосконалення організації стратегічного управління національним науково-технічним розвитком / Н. А. Шакіна // Сталий розвиток економіки: міжн. наук.-виробн. журнал. – Хмельницький, 2013. – №3 (20) – С. 231-235 (0,33 ум.-друк. арк.).

9. Шакіна Н. А. Державне регулювання науково-технічної та інноваційної сфери України: проблеми та перспективи / Н. А. Шакіна // Міжнародна економічна політика: наук. журнал. – Київ: КНЕУ, 2012. – В 2ч. – Ч.2. – С. 383-389. – (спец. випуск) (0,53 ум.-друк. арк.).

10. Кендюхов О. В. Визначення ключових чинників та виявлення головних проблем забезпечення конкурентоспроможності національної економіки / О. В. Кендюхов, Н. А. Шакіна // Інноваційна економіка: Всеукр. наук.-виробн. жур-

¹ Входить до міжнародних наукометричних баз даних: Index Copernicus, Google Scholar.

² Входить до міжнародних наукометричних баз даних: Google Scholar, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.

нал. – Тернопіль, 2012. – №9 (35) – С. 14-18 (0,32 ум.-друк. арк.) *Особистий внесок: аналіз конкурентоспроможності економіки України на основі світових рейтингів конкурентоспроможності держав (0,3 ум.-друк. арк.).*

11. Шакіна Н. А. Підвищення конкурентоспроможності національної економіки України в умовах глобалізації на основі удосконалення системи державного управління / Н. А. Шакіна // Пріоритетні напрями розвитку національної економіки: зб. наук. праць Донецького держ. ун-ту управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – Т. XII. – С. 125-130. – Серія «Економіка»; (вип. 21) (0,4 ум.-друк. арк.).

Матеріали наукових конференцій

12. Шакіна Н. А. Державне регулювання науково-технічної сфери України: проблеми та пропозиції щодо вдосконалення / Н. А. Шакіна // Економіка сталого розвитку: теоретичні підходи та практичні рекомендації: Матер. Міжн. наук.-практ. конф. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – С. 138-139 (0,14 ум.-друк. арк.).

13. Шакіна Н. А. Науково-технічний потенціал як головний чинник підвищення глобальної конкурентоспроможності України / Н. А. Шакіна // Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем: Матер. V Міжн. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ: Територія друку, 2015. – С. 388-389 (0,15 ум.-друк. арк.).

14. Шакіна Н. А. Аналіз науково-технічного розвитку України з точки зору удосконалення мотиваційного механізму / Н. А. Шакіна // Проблеми економіки та управління національним господарством: Матер. Міжн. наук.-практ. конф. – Одеса-Ялта, 2013. – С. 36-44 (0,15 ум.-друк. арк.).

15. Шакіна Н. А. Роль інноваційної діяльності в розвитку економіки країни / Н. А. Шакіна // Сучасний розвиток бізнесу в умовах всесвітньої інтеграції: Зб. тез доповідей учасників I Міжн. наук.-практ. конф. викладачів, аспірантів, студентів. – В 2 т. – Т. 2. – Донецьк-Єгипет, Шарм-Ель-Шейх: ТОВ «Цифрова типографія», 2012. – С. 204-206 (0,14 ум.-друк. арк.).

16. Шакіна Н. А. Ключові проблеми розвитку національної економіки в умовах глобалізації / Н. А. Шакіна // Теорія та практика управління економічним розвитком Матер. Міжн. наук.-практ. конф. – В 3 т. – Т. 1. – Донецьк: ТОВ «Друк-Інфо», 2012. – С. 126-127 (0,15 ум.-друк. арк.).

17. Шакіна Н. А. Інноваційний процес в Україні в умовах кризи: проблеми науково-технічного розвитку країни / Н. А. Шакіна // Соціально-економічні і правові аспекти посткризового розвитку: Матер. Міжн. наук.-практ. конф. викладачів, аспірантів і студентів. – Донецьк, 2012. – С. 245-247 (0,15 ум.-друк. арк.).

18. Шакіна Н. А. Державне управління як основний чинник підвищення національної конкурентоспроможності в умовах глобалізації / Н. А. Шакіна // Проблеми трансформаційної економіки: Зб. наук. тез IV Всеукр. наук.-практ. конф. – Кривий Ріг: КФ ЗНУ, 2012. – С. 290-292 (0,15 ум.-друк. арк.).

19. Шакіна Н. А. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації / Н. А. Шакіна // Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава: Зб. тез допов. Міжн. наук.-практ. конф. – Полтава: «Інтерграфіка», 2011. – С. 368-370 (0,14 ум.-друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Шакіна Н.А. Стратегічне управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2017.

У роботі вирішено актуальне завдання щодо поглиблення теоретичних засад і методичних підходів до удосконалення стратегічного управління науково-технічним розвитком України за умов глобальної конкуренції. Уточнено зміст поняття «науково-технічний розвиток країни», виявлено іманентні йому риси, визначено комплекс основних зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на НТР. Узагальнено прояви глобальної конкуренції у світовій економіці й обґрунтовано функціональну модель стратегічного управління НТР України за умов глобальної конкуренції з виокремленням концептуального, аналітико-прогностичного й організаційно-управлінського рівнів. Виявлено закономірності НТР України, удосконалено систему показників НТР, побудовано кореляційно-регресійну модель їх впливу на ВВП країни, розраховано коефіцієнти еластичності ВВП за параметрами НТР. Визначено комплекс з семи напрямів удосконалення стратегічного управління НТР України, який співвіднесений з функціональною моделлю стратегічного управління НТР. Запропоновано цілісний комплекс інституційного забезпечення стратегічного управління НТР України, який складається з траєкторної концепції стратегічного управління НТР, дорожньої карти її реалізації, стратегії НТР України яка передбачає виконання трьох етапів і набору Державних цільових програм, що забезпечують її здійснення з метою досягнення системності і цілісності стратегічного управління НТР України. Удосконалено механізм формування Стратегії НТР України за умов глобальної конкуренції. Розвинуто аналітичне забезпечення корегування цілей стратегічного управління НТР України.

***Ключові слова:** науково-технічний розвиток, глобальна конкуренція, стратегічне управління НТР, функціональна модель, показники НТР, законодавче забезпечення, механізм формування стратегії НТР.*

АННОТАЦИЯ

Шакина Н.А. Стратегическое управление научно-техническим развитием Украины в условиях глобальной конкуренции. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2017.

В работе решено актуальное научное задание по углублению теоретических основ и методических подходов к совершенствованию стратегического управления НТР Украины в условиях глобальной конкуренции.

Обобщены теоретические подходы к определению понятия «научно-техническое развитие страны» как поступательного, эволюционного процесса качественных изменений производительных сил общественного производства, вызванного созданием новых знаний о закономерностях возникновения и существования явлений, процессов в природе и обществе с последующим совершенствованием техники, технологий и организации производства, повышением его эффективности вследствие этих изменений. Выявлены имманентные черты НТР и комплекс основных внешних и внутренних факторов его обеспечения.

Концептуализирован комплексный теоретико-методологический подход к стратегическому управлению НТР, интегрирующий положения процессного, системного и ситуационного подходов. Построена функциональная модель стратегического управления НТР, предусматривающая концептуальный, аналитико-прогностический и организационно-управленческий уровни.

Проанализированы показатели НТР Украины и выявлены его закономерности. Усовершенствованы методические основы прогнозирования НТР за счет обоснования системы его показателей, построения трендовых моделей их динамики, корреляционно-регрессионной модели зависимости ВВП страны от показателей НТР и определения коэффициентов эластичности ВВП по отдельным показателям НТР Украины.

Обоснован комплекс направлений совершенствования стратегического управления НТР Украины (целевой, коммуникационный, функциональный, стратегического прогнозирования, стратегического управления, организационный, управленческий), которые сгруппированы в соответствии с уровнями функциональной модели стратегического управления НТР.

Предложен и обоснован целостный комплекс институционального обеспечения стратегического управления НТР, который включает траекторную Концепцию стратегического управления НТР Украины, дорожную карту ее реализации как программу первоочередных действий ЦОВВ, набор Государственных целевых программ обеспечения НТР и Стратегию НТР Украины как основной программно-плановый документ. Определены этапы и сроки реализации Стратегии.

Усовершенствован механизм формирования Стратегии НТР Украины, который предусматривает расширение полномочий Кабинета Министров Украины за счет определения стратегически важных отраслей экономики и мероприятий по их государственной поддержке, и нацелен на обеспечение системности и целостности Стратегии.

Получило развитие аналитическое обеспечение корректировки целей стратегического управления на основе прогнозирования динамики показателей НТР в рамках базового, пессимистического и оптимистического прогноза роста ВВП страны.

Ключевые слова: научно-техническое развитие, глобальная конкуренция, стратегическое управление НТР, функциональная модель, показатели НТР, законодательное обеспечение, механизм формирования стратегии НТР.

SUMMARY

Shakina N.A. Strategic management of scientific and technical development of Ukraine in the conditions of global competition. - As a manuscript.

The thesis for obtaining a Degree of Candidate of Economics on the specialty 08.00.03 – National Economy and State Economic Policy. – Donbas State Engineering Academy of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2017.

The actual task of deepening theoretical principles and methodological approaches to improving the strategic management of science and technology development of Ukraine in the conditions of global competition was solved in the work. The content of the concept "scientific and technical development of the country" was specified, the features inherent to it were revealed, the complex of the main external and internal factors of influence on the scientific and technological revolution was determined. The manifestations of global competition in the world economy were generalized and the functional model of strategic management of the scientific and technological revolution of Ukraine in the conditions of global competition with the distinction of conceptual, analytical and forecasting, organizational and managerial levels was substantiated. The regularity of the scientific and technical development of Ukraine was revealed, the system of indicators of the scientific and technical development was improved, the correlation-regression model of their influence on GDP of the country was constructed, the GDP elasticity coefficients the parameters of the scientific and technical development were calculated. The complex of seven directions of improvement of strategic management of the scientific and technological revolution of Ukraine was determined that has been correlated with the functional model of strategic management of scientific and technological revolution. The complex of legislative provision of strategic management of the scientific and technological revolution of Ukraine was proposed that consists of the trajectory concept of strategic management of the scientific and technological revolution, the road map of its realization, the strategy of the scientific and technological revolution of Ukraine that has been envisaged the fulfillment of three stages and a set of State target programs that ensure its implementation with the aim of achieving systemic and the integrity of strategic management of the scientific and technological revolution of Ukraine. The mechanism of formation of the Strategy of the scientific and technical development of Ukraine in the conditions of global competition was improved. The analytical provision of the correction of the strategic management objectives of the scientific and technological revolution of Ukraine was developed.

Key words: *scientific and technical development, global competition, strategic control of scientific and technological revolution, functional model, indicators of scientific and technological revolution, legislative maintenance, mechanism of formation of strategy of scientific and technological revolution.*

Підписано до друку 16.11.2017. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 832. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003